

Yrkesutbildning i Norden

1 De nordiska utbildningssystemen

Här följer en redogörelse av hur utbildningssystemen är uppbyggda i respektive land. Framförallt har de utbildningsvägar som rör grundläggande yrkesutbildning beskrivits. Ungdomsutbildningarna efter grundskolan är i de nordiska länderna primärt studieförberedande eller yrkeskompetensgivande eller bådadera. Det finns många likheter mellan ländernas ungdomsutbildningar, men skillnaderna mellan skolsystemen är både organisatoriskt och innehållsligt betydande. En grundläggande skillnad är t.ex. att ungdomsutbildningarna i Danmark och Finland är organiserade i ett två- eller flerdelat skolsystem med å ena sidan i huvudsak studieförberedande utbildningar och å andra sidan yrkesinriktade utbildningar medan ungdomsutbildningarna i Norge och Sverige är integrerade i ett enhetligt skolsystem. På Island finns möjlighet att gå på tvärs över systemen pga. ett kurssystem.

En praktisk svårighet i den nordiska skoldiskussionen är att det saknas ett gemensamt och entydigt nordiskt ord eller begrepp för dessa utbildningar och för de skolor som erbjuder utbildningarna. Det är därför svårt att på samnordisk nivå ge en enkel bild av de nämnda utbildningarna och att vid en beskrivning av ett delement i skolsystemet i ett land finna motsvarigheten i de övriga länderna. Detta försvårar en nordisk jämförelse av utbildningarna och skolorna.

De utbildningar och skolor som ingår i den nyligen publicerade ISUSS-undersökningen har med utgångspunkt i klassificeringen i den internationella utbildningsnomenklaturen ISCED¹ avgränsats till nivån ISCED 3 och i undersökningens internationella engelskspråkiga material används för skolorna beteckningen *upper secondary schools*.

I de nordiska länderna är det endast i Sverige som begreppen gymnasieskolan och gymnasiet används som samlande beteckningar för ungdomsutbildningarna och skolorna på nivån ISCED 3. I Danmark omfattar ungdomsutbildningarna också andra skolor än gymnasier och de utbildningar som i Danmark betecknas som gymnasiala utgör bara en del av ungdomsutbildningarna. I Finland är den officiella beteckningen för ISCED 3 utbildningarna *utbildning på andra stadiet* och utbildningarna för de 16-19-åriga omfattar dels utbildningar i gymnasieskolor, dels grundläggande yrkesutbildningar i yrkesläroanstalter. I Norge går utbildningarna mellan grundskolan och högre utbildningsinstitutioner under beteckningen *videregående opplæring*. Dessa utbildningar ges på *videregående skoler*. Beteckningen gymnasium avskaffades i Norge i mitten av 1970-talet.

Begreppet skolor/utbildningar på gymnasienivå kan således kännas främmande i Danmark, Finland och Norge.

I ett europeiskt perspektiv uppfattas de nordiska utbildningssystemen som relativt lika. Utbildningssystemen överensstämmer på många punkter, men uppvisar också betydande skillnader. Likartade samhällsförhållandena och ambitioner inom utbildningssektorn är bakgrunden.

¹ International Standard Classification of Education (ISCED)

1.1 Likheter

Ligheterna består bland annat i att utbildning på alla stadier är avgiftsfri (men det förekommer att elever får betala böcker och material samt i Island även en inträdesavgift varje termin) och att andelen privata skolor är ringa. Grundskolan är en sammanhållen obligatorisk nio- eller tioårig skola, där kommunerna har huvudansvaret i samtliga nordiska länder.

Reformer och reformeringar har genomförts i alla de nordiska länderna under 1990-talet. Den grundläggande yrkesutbildningen har stått i fokus. Reformerna har inneburit att den grundläggande yrkesutbildningen nu omfattar 3-4 år och att lärlingsutbildningen knutits till eller integrerats i ungdomsutbildningen.²

Antalet ingångar i yrkesutbildningen har reducerats och breddats och specialiseringen kommer sent i utbildningen. Vikten av lärande på arbetsplats betonas och en ökad samverkan mellan näringsliv och yrkesutbildning eftersträvas.

Det finns en tydlig strävan att motivera så många elever som möjligt att efter genomgången obligatorisk utbildning fortsätta sin förkovran. En annan strävan är att även en avslutad yrkesutbildning ska ge behörighet för vidare studier.

1.2 Olikheter

Skillnaderna mellan de nordiska ländernas utbildningssystem är markant vid jämförelsen av de allmänna/teoretiska utbildningsvägarna, som i Danmark, Finland och Island avslutas med studentexamen. I Norge avslutas också dessa med en examen, som ger tillträde till högre utbildning, men beteckningen studentexamen används inte. Sverige har inget examensbegrepp, men eleverna får ett slutbetyg, som ger allmän eller särskild behörighet till högre studier. En annan tydlig skillnad mellan länderna är vilka förkunskapskrav som ställs för inträde till olika utbildningsvägar.

Värderingen av teori och praktik varierar betydligt. Detta märks i strukturen av utbildningssystemet, där Norge, Sverige och Island skapat ett flexibelt system, som gör det möjligt att kombinera kurser av olika karaktär. Finland och Danmark däremot skiljer på de olika typerna av utbildningar. Påbyggnad av gymnasiala ämnen är dock möjlig. Lagstiftningen är i dessa länder olika för den allmänna/teoretiska utbildningen respektive den yrkesförberedande.

Även när det gäller den grundläggande yrkesutbildningen varierar värderingen av teori och praktik. Norge vrider mer mot teori och mindre praktik trots att systemet till viss del är dualt, medan Finland vill ge mer praktik och utöka antalet praktikplatser. Det danska yrkesutbildningssystemet påminner en del om det tyska duala lärlingssystemet. Danmark har betydligt mer praktik i företag (enligt sandwichmodellen) än det svenska systemet, där man har 15 % praktik. Danmark har 60-70 % av tiden i praktik på arbetsplatsen.³ I endast några länder erhåller de studerande elevlön under hela eller delar av utbildningen.

² PM, Beskrivning av de gymnasiala utbildningssystemen i Danmark, Finland, Island och Norge, Marianne Skardéus 2001-02-15

³ Danmark har med stöd från EU:s utbildningsprogram Leonardo da Vinci utvecklat sin yrkesutbildning och Finland har med hjälp av medel från EU:s Mål 4 utvecklat en modell för långtidsprognoser om behovet av arbetskraft och dimensionering av yrkesutbildning.

Efter 1990-talets reformer av yrkesutbildningen har omfattningen av studier i allmänna ämnen/kärnämnen ökat. Studierna motsvarar i regel en termins studier i de nordiska grannländerna, medan Sveriges pensum motsvarar studier under två terminer. I förstnämnda fall finns dock olika möjligheter att komplettera allmänna ämnen efter avslutad yrkesutbildning för att vinna allmän högskolebehörighet.⁴

2 Det svenska utbildningssystemet

Utbildningens omfattning

Ungdomsutbildningen efter grundskolan är i Sverige organiserad som en treårig utbildning där program både med och utan yrkesämnen är integrerade i ett enhetligt skolsystem under beteckningen gymnasieskolan. Varje program omfattar 2 500 gymnasiepoäng.

Olika utbildningsvägar

Gymnasieskolan är uppdelad i 17 treåriga *nationella program*.⁵ Tretton av programmen innehåller yrkesämnen, dvs. programmen har en yrkesförberedande profil.

De 17 nationella programmen är:

Barn- och fritidsprogrammet	Byggprogrammet
Elprogrammet	Energiprogrammet
Estetiska programmet	Fordonsprogrammet
Handels- och administrationsprogrammet	Hantverksprogrammet
Hotell- och restaurangprogrammet	Industriprogrammet
Livsmedelsprogrammet	Medieprogrammet
Naturbruksprogrammet	Naturvetenskapsprogrammet
Omvårdnadsprogrammet	Samhällsvetenskapsprogrammet
Teknikprogrammet	

Vid sidan av de nationella programmen finns specialutformade och individuella program. En variant på individuellt program är lärlingsutbildning. Det är en kombination av yrkesutbildning som anställd på ett företag och studier i kärnämnen.

De flesta program delas i olika nationellt fastställda inriktningar efter det första året. De kurser som ska vara obligatoriska i en nationell inriktning beslutas av Skolverket. De flesta kommuner anordnar inte alla nationella program och inriktningar. En elev har då rätt att gå utbildningen i en annan kommun. För att tillgodose lokala behov har en kommun också möjlighet att fastställa lokala inriktningar.

⁴PM, Beskrivning av de gymnasiala utbildningssystemen i Danmark, Finland, Island och Norge, Marianne Skardéus 2001-02-15

⁵I december år 2002 avlämnade en parlamentariskt sammansatt kommitté, Gymnasiekommittén 2000, sitt slutbetänkande med förslag till en ny struktur för gymnasieskolan (*Åtta vägar till kunskap – en ny struktur för gymnasieskolan*, SOU 2002:120). Kommittén föreslår bland annat att de nuvarande 17 nationella programmen ska ersättas av åtta sektorer, att historia blir nytt kärnämne och att en gymnasieexamen införs. Den nya gymnasieskolan föreslås genomföras med början år 2006.

Inträdeskrav

Gymnasieskolan är liksom motsvarande skolor i övriga nordiska länder en frivillig och avgiftsfri skolform som riktar sig till elever som genomfört den obligatoriska grundskolan. Nästan alla elever i grundskolan fortsätter direkt till gymnasieskolan och flertalet avslutar sin gymnasieutbildning inom tre år. Eleven skall vara godkänd i svenska, engelska och matematik för att få börja i gymnasieskolan. Varje kommun är skyldig att erbjuda alla ungdomar i kommunen, fram till och med det första kalenderhalvåret det år de fyller 20 år, möjlighet att påbörja utbildning på gymnasieskolan.

Yrkespraktik och inläring på arbetsplatsen

För de 13 program som innehåller yrkesämnen, ska utbildningen innefatta minst femton veckor på en arbetsplats utanför skolan, s.k. arbetsplatsförlagd utbildning (APU). De fyra övriga programmen, dvs. estetiska, naturvetenskaps-, samhällsvetenskaps- och tekniska programmet, är mer studieförberedande och arbetsplatsförlagd utbildning är inte obligatorisk. Men även på dessa program finns det möjlighet att arbetsplatsförlägga delar av utbildningen.

Vilket slag av examination, yrkesbevis, betyg, certifikat etc?

Samtliga program leder fram till ett slutbetyg från gymnasieskolan

Vem utfärdar betyg, bevis, certifikat?

Eleven får ett slutbetyg när den gått igenom ett nationellt eller specialutformat program och har fått betyg på alla kurser samt på det projektarbete som ingår i elevens studieväg. Den enskilda skolan utfärdar slutbetyg. En avslutande gymnasieexamen motsvarande studentexamen i Danmark och Finland finns inte i den svenska gymnasieskolan.

Vem fastställer kunskapskrav, målen för utbildningen och bedömningskriterier

Gymnasieskolan är målstyrd. Inom de mål och ramar som riksdag och regering fastställt avgör den enskilda kommunen hur skolverksamheten ska organiseras och genomföras samt hur stora resurser som ska satsas på skolan vid fördelningen av kommunens totala budget. De nationella dokument som styr verksamheten i skolan är skollag, förordningar, läroplaner, program mål, kursplaner och betygskriterier. Såväl skolorna som kommunerna och staten har ansvar för att följa upp och utvärdera verksamheten för att se i vilken utsträckning målen nås. Ambitionen med ansvarsfördelningen är att undvika detaljreglering och att kommuner och skolor ska ha frihet att utifrån lokala förhållanden själva välja vilken väg som bör tas för att målen ska nås.

Regeringen fastställer vilka karaktärsämnen som ska vara gemensamma i ett program.

Till varje kurs finns en kursplan, som anger de mål som undervisningen ska uppnå.

Dessutom finns betygskriterier till varje kurs, som anger vilken kunskapsnivå som eleven ska uppnå för respektive betyg. Betygsbeteckningarna är Godkänd, Väl godkänd, Mycket väl godkänd och Icke godkänd. Det finns dels nationella kurser med nationellt fastställda kursplaner och betygskriterier, dels lokala kurser med kursplaner och betygskriterier som fastställts inom kommunen.

Behörighet för fortsatta studier

Samtliga program ger en bred basutbildning och grundläggande behörighet att studera vidare på universitet och högskolor. Cirka 60 procent av dem som påbörjar en gymnasieutbildning uppnår grundläggande högskolebehörighet.

3 Det danska yrkesutbildningssystemet

Utbildningens omfattning

Utbildningen är indelad i ett *grundforløb*/obligatoriskt grundprogram, ett *hovedforløb*/huvudprogram och praktikperioder genom ett praktikavtal med ett företag. Yrkesutbildningen kan också genomföras som skolpraktik när eleven inte kan få ett praktikavtal med ett företag. Grundkursen omfattar normalt 20 veckor, men kan variera mellan 10 och 60. För den elev, som har ett distinkt yrkesval kan grundkursen avkortas till 10 veckor och för den elev, som har särskilda behov, kan kursen utsträckas till upp till 60 veckor. Huvudprogrammet varar normalt inte längre än 3 1/2 år. Den obligatoriska skolundervisningen kan normalt inte överstiga 60 veckor (1 1/2 år).

Olika utbildningsvägar

Ehrvervsfaglige uddannelser/yrkesutbildningarna omfattar *Ehrvervsuddannelserne (EUD)*, *Social- og sundhedsuddannelserne* samt övriga utbildningar inom *landbrug, skovbrug, husholding, sjöfart* m.fl.

De avslutas normalt med *svendep prøve/fagprøve* på en teknisk skola, handelsskola eller motsvarande och ger formell kompetens för att uppnå *beskaeftigelse* inom ett bestämt yrke eller en bransch. Yrkeskolorna är självägande institutioner, men yrkesutbildningen är statligt finansierad. Sjöfartsskolorna är dock statliga. *Social- og sundhedsskolerne* ägs och finansieras av amten.

Ungdomsutbildning omfattar också allmän och yrkesinriktad studieförberedande gymnasial utbildning. *Almen-gymnasiale uddannelser*/Allmängymnasiala utbildningar är 3-åriga utbildningar på gymnasieskolor. De avslutas med en studentexamen som ger tillträde till fortsatt utbildning. *Ehrvervs-gymnasiale uddannelser*/de yrkesinriktade gymnasiala utbildningarna är 3-åriga utbildningar på handelsskolor eller tekniska skolor. De avslutas med *Højere handelseksamen (Hhx)* respektive *Højere teknisk eksamen (Htx)* som ger tillträde till fortsatt utbildning. Yrkesutbildning kan kombineras med studieförberedande gymnasial utbildning. En gymnasial utbildning bidrar också till förkortning av en yrkesutbildningsväg.

Struktur

Med yrkesreform 2000 (1 januari 2001) förenklades utbildningsstrukturen, så att det i dag finns 7 ingångar (*grundforløb*) och cirka 90 olika yrkesutbildningsinriktningar (efterföljande *hovedforløb*).

<i>Grundforløb</i>	<i>Hovedforløb</i>
Teknologi och kommunikation	Specialisering (ca 90 utbildningsinriktningar)
Bygg och anläggning	
Hantverk och teknik	
Från jord till bord	
Mekanik, transporter och logistik	
Service	
Det merkantila området (handel, kontor, finans)	

Inträdeskrav

I enlighet med lagen om yrkesutbildningar § 5 står det, att "Tillgång till yrkesutbildning har alla, som har uppfyllt undervisningsplikten enligt folkskolelagen". Dessutom kan skolorna

enligt § 7 i lagen ställa krav som "Vid intagning av utlänningar kan skolan kräva att ett prov i danska är godkänt först". I några yrkesutbildningar tas elever som saknar utbildningsavtal inte in och några utbildningar erbjuds inte med möjlighet till skolpraktik. Alla elever (unga som vuxna) har krav på att få sina förutsättningar (realkompetence) värderade. Vuxna får vanligtvis förkortning av skol- och praktikutbildning.

Yrkespraktik och inläring på arbetsplatsen

Yrkesutbildningarna är växelutbildningar. Det betyder, att ca 1/3 av utbildningen genomförs som skolundervisning och 2/3 genomförs som praktikutbildning i en eller flera verksamheter. En yrkesutbildning kan påbörjas med eller utan utbildningsavtal - och i verksamhetspraktik eller på skola.

Vem utfärdar betyg, bevis, certifikat?

För genomförd yrkesutbildning utfärdar skolan (teknisk skola, handelsskola) ett samlat skolutbildningsbevis som dokumenterar elevens resultat. Kopia av skolbeviset skickas till *faglige udvalg* som därefter utfärdar *svendebrev/fagbrev* där detta *finder anvendelse*. *De faglige udvalg* utarbetar vidare en betygsbilaga, *certificate supplement*, på engelska, tyska och franska, som beskriver utbildningens mål, innehåll och användningsområde.

Kunskapskrav och bedömningskriteriet?

Utbildningsdepartementet/*Undervisningsministeriet* har det övergripande ansvaret för ungdomsutbildningen och godkänner *curricula* och utbud av yrkesutbildning på skolorna, samt fastställer regler för ämnen och examina. Utbildningsdepartementet är också överklagandeinstans. Arbetsmarknadens parter har stort inflytande på yrkesutbildningen genom råd och *udvalg* på nationell och lokal nivå. *De faglige udvalg* har ansvar för revidering och utveckling av utbildningarnas yrkesmässiga mål och innehåll.

Behörighet för vidare studier

Yrkesutbildning (EUD) ger behörighet/*studiekompetence* till en lång rad korta påbyggnadsutbildningar och kan också ge tillträde till några längre påbyggnadsutbildningar i kombination med t ex yrkeserfarenhet mm. Dessutom ger EUD tillträde till en lång rad efterutbildningar /bl a. inom arbetsmarknadsutbildningarna). Yrkesinriktad gymnasial utbildning (Hhx, Htx) ger tillträde till en mängd *videregående* utbildningar.

3.1 Yrkesutbildning på Grönland och Färöarna

Yrkesutbildning på Grönland och Färöarna är uppbyggd, så att den i helt övervägande grad motsvarar det danska utbildningssystemet, fast det ska framhävas, att yrkesutbildningsområdet är en grönländsk och färöisk intern angelägenhet och den förvaltas av *hjemmestyret*. Yrkesutbildningarna har eget lagregelverk på Grönland och på Färöarna och det finns särskilda yrkesskolor som i Danmark.

Yrkesutbildningarnas mål motsvarar de, som finns i de danska reglerna, och de avslutande proven genomförs som i de danska yrkesutbildningarna. De är också uppbyggda som växelutbildningar. Många grönländska och färöiska elever genomför hela eller delar av sin utbildning på yrkesskolor i Danmark. Arbetsmarknadens parter ingår på samma vis i rådgivningssystemet på nationell nivå och på skolnivå (skolans styrelse och lokala utbildningsråd).

Grönland och Färöarna har dock inte genomfört de justeringar i yrkesutbildningarna, som Danmark genomförde år 2000 (grundkurs med 6 ingångar efterföljt av huvudkurs samt större flexibilitet). Elever som har genomgått yrkesutbildning på Grönland och Färöarna, uppnår således samma kompetenser som elever som genomgår en yrkesutbildning i Danmark. Eleverna har därför inga problem med att få sin utbildning godkänd eller att få anställning om de flyttar.

4 Det finska yrkesutbildningssystemet

Utbildningens omfattning

Utbildningen efter grundskolan (II stadiet) omfattar dels allmänbildande *gymnasieutbildning* (*lukiokoulutus*), dels *grundläggande yrkesutbildning* (*ammattilinen peruskoulutus*).

Utbildningarna är treåriga (fr.o.m. 2001) och ger allmän högskolebehörighet. Det är möjligt att integrera studier av båda utbildningarna eller rentav att utföra båda två utbildningarna samtidigt, varvid studietiden vanligen blir fyra år. Gymnasieutbildningen avslutas med ett nationellt prov, studentexamensprovet. De som bedriver studier inom den grundläggande yrkesutbildningen kan också avlägga studentexamen utan genomförda gymnasiestudier.

Grundläggande yrkesutbildning är möjlig också för studenter efter fullgjord gymnasieutbildning. Deras utbildning är då 0,5-1 år kortare på grund av att de får tillgodoräkna sig 40 studieveckor av gymnasiestudierna.

Grundläggande yrkesutbildning leder till *yrkesinriktade grundexamen* (*ammattilinen perustutkinto*). Yrkesutbildningen omfattar sju utbildningsområden, 52 yrkesinriktade grundexamina, med sammanlagt 112 olika utbildningsprogram. Alla grundexamina har yrkesbenämningar, som kan vara gemensamma för hela grundexamen eller specifika för varje utbildningsprogram.

Som allmänna mål för grundläggande yrkesutbildningen är, att den skall ge de studerande vidsträckt basfärdigheter för branschens olika uppgifter samt mera specialiserat kunnande och yrkesskicklighet som förutsätts i arbetslivet inom ett delområde av examen. De studerande kan efter avlagd examen placera sig i arbetslivet, klara av de olika uppgifterna i branschen också när förhållandena förändras samt vidareutveckla sin yrkeskunskap livet igenom. I samarbete med näringslivet och arbetsplatserna bör det säkerställas att utbildningen motsvarar kraven på yrkeskunskap i arbetslivet. Utbildningen skall främja sysselsättningen och möjligheterna till självständig yrkesutövning.

Grundexamen omfattar 120 studieveckor (3 år). En studievecka definieras så att den motsvarar i medeltal 40 timmar studerandearbete. Alla grundexamina innehåller 90 studieveckor (sv) av yrkesinriktade studier med handledd arbetsplatsträning (inläring i arbete minst 20 sv), 20 studieveckor av kärnämnen (gemensamma studier) och 10 studieveckor av fritt valbara studier. De yrkesinriktade studierna utgörs av både obligatoriska och valbara studiehelheter.

Yrkesstudierna är uppbyggda av studiehelheter (moduler) av olika omfattning, som är härledda ur arbetslivets verkliga uppgiftshelheter. Studiehelheterna, deras mål, centrala innehåll och bedömningskriterier, är fastställda i de riksomfattande läroplans- och examensgrunderna. Yrkesteori, praktisk undervisning både på läroanstalten och som inläring på arbetsplatsen är integrerade i samma studiehelheter och utvärderas tillsammans inom studiehelheterna. .

Olika utbildningsvägar

Utbildning kan organiseras i form av skolundervisning, som distansstudier, som flerformsstudier eller som läroavtalsutbildning. Majoriteten av studeranden utför den yrkesinriktade grundutbildningen i läroanstalter och ca 10 % i läroavtalsutbildning. Läroavtalsutbildningarna grundar sig på ett arbetsavtal (läroavtal) mellan eleven/lärlingen och en arbetsgivare. 70-80 % av studierna sker i företaget. Cirka en fjärdedel av studietiden upptas av teoristudie i läroanstalterna. Utbildningsanordnaren fastställer läroavtalet och uppgör en individuell studieplan för eleven/lärlingens utgående från de nationella läroplansgrunderna.

Inträdeskrav

Allmänt inträdeskrav till den grundläggande yrkesutbildningen är fullgjord grundläggande utbildning (grundskola). Antagning av studerande sker på basis av allmän skolframgång, betygsvisord som betonas enligt bransch, arbetserfarenhet och eventuellt urvalsprov eller lämplighetstest. Inom social- och hälsovårdsbranschen är lämplighetstestet obligatorisk för antagning till studierna.

Inträdet sker direkt till en grundexamen, vilket betyder 52 ingångar till grundläggande yrkesutbildning och en ingång till gymnasium. Finland har ett riksomfattande system dvs. gemensam ansökan till andra stadiets studier.

Yrkespraktik och inläring på arbetsplatsen

I alla examina skall det ingå minst 20 studieveckor inläring i arbetet.

Läroavtalsutbildningarna grundar sig på ett arbetsavtal (läroavtal) mellan eleven/lärlingen och en arbetsgivare. Utbildningsanordnaren fastställer läroavtalet. 70-80 % av tiden tillbringas i företaget

Vilket slag av examination, yrkesbevis, betyg, certifikat etc.?

För att få examensbetyg/*tutkintotodistus* är det väsentligt att de mål som fastställts i läroplans- och examensgrunderna för respektive grundexamen uppnås. Examensbetyg kan uppnås på två sätt:

A. Inom ungdomsutbildningen studerar man vanligtvis enligt läroplansgrunderna och uppnår examen efter reguljär skolgång med närvaroplikt i studierna eller alternativt på läroavtalsutbildning. I det fallet utfärdar utbildningsanordnaren (skolan) examensbetyget efter att den studerande har fullgjort studierna enligt läroplansgrunderna. Ifall alla kriterier för examen inte blivit uppfyllda kan den studerande erhålla ett betyg över genomförda studier/moduler.

B. Alternativt, vilket är vanligt bland vuxna studerande, kan en yrkesinriktad grundexamen uppnås genom ett *fristående yrkesprov*, som läggs upp utgående från de nationella examensgrunderna. Examenskraven är de samma som i läroplansgrunderna. Genom fristående yrkesprov är det möjligt att påvisa yrkesskicklighet oavsett hur kunskaperna och färdigheterna har förvärvats – i arbete, under studierna eller i samband med fritidsintressen. Fristående yrkesprov förutsätter i princip inga studier, men föregås oftast av handledande studier eller läroavtalsstudier. Efter utfört yrkesprov utfärdas examensbetyg av särskilda examenskommissioner som är branschspecifika trepartsorgan. Det är också möjligt att inte utföra hela grundexamen, utan bara en eller ett par av de moduler som ingår i examen..

Utöver grundexamina finns inom ramen för vuxenutbildningen definierade ett stort antal *yrkesexamen* och *specialyrkesexamen*. De här examina kan uppnås på basen av arbetserfarenhet och eventuell handledande undervisning och kompetensen påvisas genom fristående yrkesprov, som förklarats ovanför.

Vem utfärdar betyg, bevis, certifikat?

Över examen som fullgjorts enligt läroplansgrunderna ger utbildningsanordnaren examensbetyg.

Över en fristående examen ges examensbetyget av examenskommissionerna, som är ett trepartsorgan.

Vem fastställer kunskapskrav, målen för utbildningen och bedömningskriterier?

Finska riksdagen lagstiftar och beslutar om de allmänna principerna för utbildningspolitiken. Statsrådet (regeringen) beslutar om yrkesutbildningens allmänna mål, den allmänna utbildningsstrukturerna samt de gemensamma studierna (kärnämnen) och deras omfattning i de grundläggande yrkesexamina.

Undervisningsministeriet beslutar om de yrkesinriktade grundexamina, yrkesexamina och specialyrkesexamina. Ministeriet ger tillstånd till att anordna grundläggande yrkesutbildning. I tillståndet bestäms utbildningsområdena, det totala antalet studerande, undervisningsspråket och var geografiskt utbildningsanordnaren kan verka. Undervisningsministeriet utser branschvisa utbildningskommissioner – trepartsbaserade sakkunnigorgan⁶ - som behandlar läroplans- och examensgrunderna samt planerar och utvecklar utbildningen.

Utbildningsstyrelsen är ett expertämbetsverk som dels har myndighetsuppgifter och dels ett utvecklingsuppdrag. Utbildningsstyrelsen utarbetar och godkänner läroplans- och examensgrunderna. Vid utarbetande av grunderna tillsätts projektgrupper i vilka representanter för arbetslivet medverkar. I samarbete med utbildningsanordnarna (skolorna) svarar Utbildningsstyrelsen för utvecklande undervisningen, studiearrangemang, undervisningsmetoder och läromedel. Utbildningsstyrelsen utser examenskommissioner som har ansvar för organisering och övervakning av fristående yrkesprov inom vuxenutbildning. Också examenskommissionerna är trepartsorgan.

Utbildningsanordnare kan vara en kommun, en samkommun eller en privat organisation.

Utbildningsanordnaren utarbetar en egen (lokal) läroplan utgående från de fastställda nationella läroplansgrunderna i samarbete med det lokala (regionala) arbetslivet. Lokala kan utbildningsanordnaren numera besluta om läroavtalsutbildningen. Utbildningsanordnare kan ha till sitt förfogande särskilda branschvisa delegationer – trepartsbaserade sakkunnigorgan – som på lokal nivå deltar i att planera och utveckla utbildningen.

Skolan/läroanstalten beslutar om studiearrangemang, studiernas uppläggning, studerandenas individuella studieplaner och förverkligande av utbildningen.

Utbildningsstyrelsen har tillsatt examenskommissionerna, som är förtroendeorgan med representanter för arbetsgivare, arbetstagare, lärare och yrkesgrupper. Kommissionerna har som uppgift att leda organiseringen av fristående examina och ge examensbetyg.

Behörighet för fortsatta studier

En treårig yrkesinriktad grundexamen ger allmän högskolebehörighet.

1 Den trepartsbaserade sakkunnigorganen består av representanter från stat, näringsliv och skola.

2 De är trepartsbaserade organ med företrädare för arbetsgivare, arbetstagare och lärare.

5 Det isländska yrkesutbildningssystemet

Utbildningens omfattning

Utbildningarna varierar mellan ett halvt och fyra år. Det tar elever i genomsnitt fyra år att genomföra sin utbildning till studentexamen. Men det diskuteras att förkorta tiden till tre år. Längden på yrkesutbildningarna varierar, men den vanligaste är fyra år.

Olika utbildningsvägar

Generellt sett kan utbildningarna inom ungdomsgymnasiet uppdelas i akademiska och yrkesorienterade program. Det finns också möjlighet till kombinationer. Lagen om ungdomsutbildningar från 1996 - *Lög um framhaldsskóla* - föreskriver fyra typer av program: yrkesorienterande, konstnärliga, akademiska samt korta, allmänna.

Ungdomsskolan utnyttjar antingen en traditionell klassutbildning, eller ett modulsystem, *áfangakerfi*. Elever, som studerar en särskild modul, betecknas som en grupp. Modulsystemet är idag den vanligaste formen inom ungdomsgymnasiet, både för de akademiska och yrkesorienterade programmen. I modulsystemet är innehållet i varje ämne uppdelat i ett antal studiemoduler. Var och en sträcker sig över en termin.

Det finns två slags skolor för studieförberedande utbildning:

- Gymnasier, *menntaskólar*, som leder till studentexamen.
- Integrerade gymnasieskolor, *fjölbrautaskólar*, som erbjuder både ett akademiskt program, motsvarande det vid *menntaskólar*, samt yrkesutbildningar.

Yrkesutbildning fås vid, för att vara exakt

- Fackskolor, *iðnskólar*, som erbjuder utbildning i teori och praktik i auktoriserade och i några fall i icke-auktoriserade yrken.
- Integrerade gymnasieskolor, *fjölbrautaskólar*, som erbjuder både akademiska program motsvarande dem vid *menntaskólar* och yrkesutbildningar motsvarande dem vid *iðnskólar* eller andra specialiserade yrkesprogram.
- Speciella fackskolor, *sérskólar*, som erbjuder utbildning i vissa specifika yrken.

Många former av yrkesutbildning ger eleverna kompetens för bestämda yrken.

Lärlingsutbildning

Utbildningen till auktoriserad hantverkare tar 3-4 år. Den består av en yrkesorienterad studieväg vid ungdomsskolan och ett lärlingskontrakt med en mästare eller en firma.

Eleven har följande alternativa studievägar:

- Lärlingskontrakt hos en hantverksmästare
- Grundläggande yrkesutbildning på 1-2 år: ett års allmänna (teoretiska och praktiska) studier - *grunnám* - vid en fackskola eller ett integrerat gymnasium, följt av ett lärlingskontrakt med en hantverksmästare
- ett års allmänna (teoretiska och praktiska) studier följt av ytterligare ett år med mer specialiserade studier vid en fackskola eller ett integrerat

gymnasium - *framhaldsdeild* - som därefter följs av ett lärlingskontrakt med en hantverksmästare.

Inom ramen för yrkesutbildningen kan eleverna välja mellan antingen en hantverksutbildning eller en yrkesutbildning inom områden som lantbruk, turism, fiske, livsmedelsproduktion, vård och handel. Varje område är indelat i en rad specialiseringar.

Program/Bransch

Allmänna program	Handel och ekonomi
Språk	Pedagogik och idrott
Konstnärlig utbildning	Elyrken
Samhällsvetenskap	Natur och miljö
Naturvetenskap	Vård och omsorg
Bygg- och anläggningsyrken	Bilyrken
Räddnings-, säkerhets- och polisiära yrken	Design och Hantverk
Hotell- och restaurangyrken	Metall och mekaniska yrken
Fiske och fartyg	Information och media
Serviceyrken	

Inträdeskrav

Var och en som har avslutat den obligatoriska skolan har rätt att få en gymnasial utbildning. Elever, som inte uppfyller minimikraven efter avslutad grundskola, kan ta repetitionskurser i basämnena eller gå i en specialklass vid någon gymnasieskola. Eleverna får börja i gymnasieskolan det år de fyller 16 år.

Enligt samma lag är det tillåtet att sätta upp inträdeskrav till ungdomsutbildningens olika program.

Yrkespraktik och inläring på arbetsplatsen

Enligt lagen om ungdomsutbildningar är all yrkesutbildning indelad i skolutbildning och arbetsplatsförlagd utbildning. Det beror på program hur länge eleverna ska stanna på arbetsplatserna, det varierar från två till trettio månader. Utbildningsdepartementet lägger stor vikt vid att den tiden används på ett konstruktivt sätt och att företagen närmar sig uppgiften att ge träning åt eleverna med en ansvarsfull inställning. Branschråden har i vissa fall utvecklat beskrivningar av de uppgifter som eleverna ska ägna sig åt under praktiktiden i företagen.

Vilket slag av examination, yrkesbevis, betyg, certifikat etc?

Eleven skall totalt uppnå 140 poäng inom modulsystemets akademiska program för att få ett fullständigt avgångsbetyg.

När en lärling har avslutat sin utbildning avlägger denne ett gesällprov, som ger rätt till yrkesutövning. Lärlingen får lön av arbetsgivaren under lärotiden i enlighet med gällande avtal. En elev, som har avlagt gesällprov, kan bli mästare efter viss praktisk erfarenhet och en genomgången påbyggnadsutbildning vid en fackskola (mästarskola från 1-4 terminer kvällstid).

Vem utfärdar betyg, bevis, certifikat?

Enstaka skolor utfärdar avgångsbetyg för sina elever när de har fullgjort sina skolstudier. För tillträde till vissa reglerade yrken krävs dock gesällbrev eller en annan typ offentligt behörighetsintyg. Dessa utfärdas av resp. myndighet (departement).

Vem fastställer kunskapskrav, målen för utbildningen och bedömningskriterier

Althinget - det isländska parlamentet - är politiskt ansvarigt för utbildningssystemet och utformar de allmänna målen och de administrativa ramarna.

All utbildning sorterar under Undervisnings-, forsknings- och kulturministeriet med undantag för några specialsolor. Isländska staten ansvarar för ungdomsskolorna och de högre utbildningsinstitutionerna. Det finns ingen lokal administration för dessa.

Läroplanen ges ut av Undervisnings-, forsknings- och kulturministeriet och anger utbildningarnas mål. Läroplanen föreskriver utbildningsprogrammets struktur och normala längd. Den fastställer också minsta antalet undervisningstimmar och innehållet för varje ämne. Läroplanen anger också principer för utvärdering och föreskriver vilka krav eleverna skall uppfylla för att klara utbildningen med tillfredsställande resultat.

Enligt lagen om ungdomsutbildning skall standardiserade avslutningsprov genomföras i vissa ämnen.

Kommuner och landskommuner är ansvariga för driften av förskolor och grundskolor. Kommunen är representerad i styrelsen för ungdomsskolan.

Lagen föreskriver också att det skall finnas ett branschråd med representanter från arbetsgivare och arbetstagare inom respektive bransch. Branschråden tillsammans med en representant från *Undervisnings-, forsknings-, och kulturministeriet* föreslår kvalitetsnivån vid bedömning av hantverksutbildningen och därmed också gesällproven. Det finns fjorton branschråd, en av ledamöterna där representerar utbildningsdepartementet, men är inte anställd där.

Vem godkänner/erkänner främmande examina?

Det är respektive myndighet (departement) som erkänner utländska examina. Sundhetsministeriet erkänner t.ex. utbildning inom vård och omsorg (för reglerade yrken där speciell utbildning föreskrivs för utövare), utbildningsdepartementet erkänner utbildning inom industriyrken.

Behörighet för fortsatta studier

Alla program är inriktade mot fortsatta studier, antingen direkt efter genomgången utbildning eller efter tilläggsstudier. Lagen om ungdomsutbildningar föreskriver att elever på de yrkesorienterade programmen skall erbjudas möjligheter att bedriva förberedande högskolestudier.

6 Det norska utbildningssystemet

Utbildningens omfattning

Videregående opplæring genomförs normalt under 3 år, men kan utsträckas till fem.

Huvudmodellen för yrkesutbildning är två år i skola (grundkurs och VKI) och två års lärande i arbetslivet. När fylkeskommunen erbjuder VKII i skola, är hela utbildningstiden tre år. Vid utbildning på företag kombinerat med praktik är utbildningstiden fyra år.

Olika utbildningsvägar

Videregående opplæring omfattar all kompetensgivande undervisning mellan grundskola och högre utbildning och garanterar alla ungdomar mellan 16 och 19 år en plats. Utbildningen kan leda fram till *studiekompetanse*, *yrkeskompetanse* eller *delkompetanse*. Den allmänna gymnasieutbildningen och yrkesutbildningen genomförs oftast parallellt vid samma skola.

Videregående opplæring är utbyggd över hela landet för att säkerställa ett likvärdigt utbildningsutbud för alla.

Från 1976 har Norge haft en enhetlig gymnasieskola som samordnar allmänutbildning och yrkesutbildning, och som ska ge lika status till såväl praktisk som teoretisk utbildning.

Gymnasieutbildningen är organiserad med 15 olika grundkurser första året. Specialiseringen sker i *videregående kurs* I och II, och i lärande i arbetslivet.

Struktur över ungdomsutbildningen (Reform 94)

År 1	År 2	År 3	År 4
Grundkurs	VKI	Företag /praktik och specialisering VKII (skola) VKII (allmänna ämnen, påbyggnad)	Företag (praktik och specialisering)
15 ingångar (VK= <i>Videregående Kurs</i>)	90 kurser	200 kurser	

Under det första året i gymnasieskolan är utbildningen organiserad i 15 grundkurser.

Ungdomarna har rätt till plats på en av de tre grundkurser de söker. Specialisering sker sedan i *Videregående kurs* I och II och i samband med arbetsplatsförlagd utbildning.

Studieinriktningar

Allmänna, ekonomiska och administrativa

Byggämnen

Elämnen

Formgivning

Vård, hälsa och omsorg⁷

Hotell- och livsmedelsämnen

Idrottsämnen

Kemi- och processämnen

Media och kommunikation

Mekaniska ämnen

Musik, dans och drama

Naturbruk

Försäljning och service

Tekniska byggämnen

Träarbetsämnen

⁷ Inom detta område finns sex huvudämnen i VKI och nio i VKII. Dessa ämnen täcker ämnen som omsorg, pedikyr, hudvård, barn- och ungdomsarbete, sjukvård, apotekskunskap, tand- och läkarassistent. Utbildningen av dessa ämnen genomförs i huvudsak av skolan. Undantag utgörs av omvårdnads-kunskap, socialt arbete och hygien, vilka utbildningar under tredje året behöver genomföras som praktik.

Lärlingsutbildningen är integrerad i det gymnasiala utbildningssystemet. De två första åren av yrkesutbildningen är skolförlagd, medan den avslutande specialiseringen (upp till två år) vanligtvis är företagsförlagd. Om inte en praktikplats kan anskaffas, är fylkeskommunen skyldig att erbjuda eleven en skolförlagd specialisering i en *Videregående* kurs II.

Inträdeskrav

Väl fungerande kunskaper i norska förväntas av alla elever, även av invandrare, som börjar i utbildningen.

Yrkespraktik och inläring på arbetsplatsen

Utbildningen är en kombination av utbildning i skola och arbetsliv.

Under de två åren i arbetslivet delas tiden mellan teori/lärande och praktik, så att det är förhållandevis mer teori/lärande under första året. Praktikdelen ökar allt eftersom lärlingen tillägnar sig mer kunskap. Parterna i arbetslivet och utbildningsmyndigheterna har ett tätt samarbete om yrkesutbildningen. Företagen tar in lärlingar och lär upp dem. Lärlingarna är två år på företaget. Företaget får betalt ett lärlingstillägg motsvarande summa som en skolplats kostar under ett år för att ta på sig detta utbildningsansvar. Det andra året anses lärlingen göra nyttigt arbete för företaget. Lärlingen får då lärlingslön.

Vilket slag av examination, yrkesbevis, betyg, certifikat etc?

Efter fullföljd utbildning anmäls kandidaten till en *fag/svenneprøve*. Vid godkänt *fagprøve* utfärdas ett *fag/svennebrev*. I de traditionella hantverksyrkena är beteckningen *svennebrev*. Andra utbildningar använder beteckningen *fagbrev*. Fylkeskommunerna har det överordnade ansvaret för att den praktiska och teoretiska delen av *fag/svenneprøvene* blir genomförda i enlighet med läroplaner och förordningar som beslutats av departementet. I de studieförberedande studieinriktningarna och för de flesta utbildningarna inom studieinriktning för hälso- och socialämnena utfärdas *vitenmål*.

Vem utfärdar betyg, bevis, certifikat?

Fylkeskommunen utfärdar dokumentation enligt nationella regler.

Den avslutande examen, *fag-/svenneprøve* är den samma oavsett om den avslutande utbildningen genomförts i skola eller vid företag. 1998 avlade 92,6 % av examenskandidaterna en full fackexamen, därav var majoriteten lärlingar. Även begreppet *vitenmål* används för avgångsbetyg för vissa studier, t ex inom vårdutbildningar.

Vem fastställer kunskapskrav, målen för utbildningen och bedömningskriterier

Regeringen och Stortinget utformar mål och anger ramarna för utbildningen.

Utdannings- og forskningsdepartementet är landets högsta förvaltningsorgan för skola och utbildning och har ytterst ansvar för nationella examinationer och utvärderingar, föreskrifter, läroplaner och handledningar. Läroplanerna fastställs av departementet och är utarbetade i samarbete med parterna i arbetslivet. Läroplaner för de olika studieinriktningarna fastställer läroplansmålen.

Laeringscenteret har som huvuduppgift att utveckla läroplaner och läromedel samt genomföra centrala examina. Centret ansvarar också för utvärdering och FOU (försöks- och utvecklingsarbete).

Fylkesmannens utdanningsavdeling är statens representant i fylkeskommunen och skall i samarbete med kommun och fylkeskommun garantera en god utbildning för barn och ungdomar och se till att föreskrifterna för skolorna efterföljs.

Fylkeskommunen har ansvar för ungdomsutbildningen och *Fylkeskommunens examinationsbestyrelse* (en prövningsnämnd) bedömer yrkeskvalifikationer i gesäll- och ämnesprov. Kommunerna och fylkeskommunerna har, som ägare och administratörer av skolorna, fått ökad frihet att besluta om organisation och administration av skolorna. Innanför ramen av lagar och läroplaner ges utrymme för kommunen, skola och lärarna att påverka innehåll och arbetsformer.⁸

Vem godkänner/erkänner främmande examina?

Fylkeskommunens utbildningsavdelning godkänner examina från andra länder efter att det aktuella *opplaeringsrådet* har gett sina (medgivande) synpunkter.

Behörighet för fortsatta studier

Det har blivit lättare för elever, som väljer en yrkesutbildning, att skaffa sig studiekompetens för inträde till universitet och högskolor. Den som fullföljt en yrkesutbildning får tillgodoräkna sig de allmänna ämnena. Ett tillägg om 20 veckotimmar i vissa allmänna ämnen – motsvarande cirka en termins studier – ger full högskolekompetens.

7 Ålands utbildningssystem

Utbildningens omfattning

I allmänhet 3 år omfattande 120 studieveckor.

Olika utbildningsvägar

Den åländska utbildningen på gymnasialstadienivå avser grundläggande yrkesutbildning och studieförberedande utbildning som omfattar högst 120 studieveckor, minst 75 kurser eller motsvarande. Utbildning på gymnasialstadienivå anordnas med stöd av LL om utbildning på gymnasialstadienivå (52/1997 ä. LL 82/02) samt LL om läroavtalsutbildning (59/98).

Den studieförberedande utbildningen avser en allmänbildande undervisning. Utbildningen ordnas i kursform i de ämnen och i den omfattning som anges i läroplansgrunderna. Den yrkesinriktade utbildningen på gymnasialstadienivå skall ge den studerande sådana teoretiska och praktiska kunskaper som krävs för att kvalificera sig för uppgifter i arbetslivet och som motsvarar samhällets krav på utbildad arbetskraft inom respektive yrkessektor. Den studieförberedande utbildningen med yrkesprofil skall därtill fördjupa och utveckla de studerandes kunskaper och färdigheter som förberedelse för högskolestudier eller andra gymnasialstadiiebaserade studier. Den yrkesinriktade utbildningen anordnas i form av utbildningsprogram och leder till examen på gymnasialstadienivå inom ett eller flera yrkesområden, annan examen med angiven yrkesinriktning eller med angiven yrkesprofil.

Yrkesinriktad utbildning på gymnasialstadienivå kan även genomföras i form av läroavtalsutbildning.

Inträdeskrav

Avslutad grundskola

Yrkespraktik och inläring på arbetsplatsen

Vilket slag av examination, yrkesbevis, betyg, certifikat etc.?

⁸ PM, Beskrivning av de gymnasiala utbildningssystemen i Danmark, Finland, Island och Norge, Marianne Skardéus 2001-02-15

Den studieförberedande utbildningen leder till gymnasieexamen eller studentexamen. Genomgången yrkesutbildning leder enligt lagen till examen på gymnasialstadienivå inom ett eller flera yrkesområden eller annan examen med angiven yrkesinriktning.

Vem utfärdar betyg bevis, certifikat?

Landskapsstyrelsen fastställer även de examina som avläggs inom den åländska gymnasialstadietutbildningen.

Vem fastställer kunskapskrav, målen för utbildningen och bedömningskriterier?

Landskapet Åland har lagstiftningsbehörighet i fråga om undervisning som anordnas i landskapet enligt 18 § 14 punkten självstyrelselagen (FFS 1144/1991). Motiven till ovannämnda lagrum anger att undervisningsväsendet i sin helhet skall vara underställt landskapets lagstiftning. Ålands lagting kan därmed besluta i frågor som gäller mål och innehåll för den utbildning som anordnas på Åland. I motiven till ifrågavarande lagrum anges två undantag i lagstiftningsbehörigheten vilka fortsättningsvis ingår i riket Finlands lagstiftningsbehörighet. Det första undantaget gäller att besluta om vilka fordringar en läroinrättning skall fylla för att ha dimissionsrätt till statens universitet. Det andra undantaget gäller den kunskap och skicklighet som fordras för att vinna kompetens som godkänns av staten. Ålands landskapsstyrelse har som den högsta ansvariga myndigheten inom utbildningsområdet därmed det övergripande ansvaret för all offentligt finansierad utbildning som anordnas i landskapet.

Ålands landskapsstyrelse är både den högsta beslutande och verkställande förvaltningsmyndigheten i landskapet och har därmed ett allmänt lednings-, tillsyns- och utvecklingsansvar över utbildningen som anordnas. Landskapet Åland är därtill huvudman för de skolor som anordnar den examensinriktade utbildningen på gymnasialstadienivå i landskapet.

Ålands landskapsstyrelse fastställer de grunder som reglerar utformningen av ungdomsutbildningen och vuxenutbildningen på gymnasialstadienivå, s.k. läroplansgrunder. Grunderna anger de övergripande målsättningarna för utbildningen, strukturen på utbildningen, utbildningens omfattning samt de utbildningsprogram och kurser som skall anordnas på gymnasialstadienivån i landskapet.

De fastställda läroplansgrunderna styr utformningen av de enskilda utbildningsprogrammen. Även inom läroavtalsutbildningen skall landskapets fastställda läroplansgrunder användas i tillämpliga delar.

Landskapsstyrelsen har även ett tillsynsansvar över den utbildningsverksamhet som bedrivs i landskapets skolor eller som annars finansieras med landskapsmedel. Tillsynen, som sker i form av uppföljning och utvärdering ses som en kvalitetsgranskning och bidrar till att utveckla yrkesutbildningen i landskapet.

Landskapsstyrelsen utser i egenskap av huvudman för skolorna på gymnasialstadienivån en direktion med ansvar för den interna förvaltningen av skolans verksamhet och undervisning.

Landskapsstyrelsen utser även lärlingsnämnd med ansvar för läroavtalsutbildningen. Skolans direktion gör upp läroplanerna för de olika utbildningsprogrammen och kurserna i gymnasialstadietutbildningar utgående ifrån fastställda läroplansgrunder.

Yrkesutbildningen ger yrkesmässig behörighet för olika yrkesområden och utformas utgående från de aktuella kraven inom respektive bransch eller yrke.

Den programvisa läroplanens ämnesdel innehåller relevanta yrkesspecifika mål och centralt yrkesspecifikt innehåll för den aktuella yrkesutbildningen. Läroplanens yrkesmässiga

målsättningar och innehåll anpassas till åländska förhållanden utgående ifrån målsättningar för motsvarande utbildningar som godkänts av statliga myndigheter i Norden. För de utbildningar som leder till samma yrkeskompetenser och samma yrkesexamen som i riket Finland, baseras läroplanerna på de yrkesspecifika mål och centrala yrkesspecifika ämnesinnehåll från de senast fastställda riksomfattande läroplansgrunderna. Utbildningsanordnaren beaktar även de internationella konventioner lagtinget givit sitt samtycke till, den EG-rätt som är bindande för landskapet, men även de överenskommelseförordningar som gäller för vissa utbildningar.

Vem godkänner/erkänner främmande examina

Behörighet för fortsatta studier

Yrkesutbildningen ger en generell behörighet för studier på högre nivå.